

Âng-hiā-chhù ê kà-kî (I)

◎ Sô Hui-Cheng

Siōng-pan, hā-pan, koh sī bō-êng ê chit kang. Chhut-mñg sì-kè lóng sī chit-tòng pí chit-tòng khah koân ê tōa-lâu, giâh-thâu khòaⁿ bô thiⁿ, chit chiah koh chit chiah m̄ chai beh khì tó-löh ê chhia ùi lán ê sin-khu-piⁿ sái-kòe. Chhóng-chhóng-pōng-pōng ê seng-oáh chit kang chit kang teh kòe, lâng kap lâng jú-lâi jú-bô kám-chêng. Góa put-sî siūⁿ-khí sè-hàn ê sî hit ê âng-hiā-chhù.

Hit-chün, Tài-oân ê keng-chè tng hó, hoän-chhù chit keng chit keng khí, lō-nih ê chhia mā jú-lâi jú-chê. M̄-koh góa kap chhin-chök iáu tòa tī thoân-thông ê chiâⁿ-sin hō-lêng, chin lâu-jiât. Hit-tiáp thâu-mñg tîg m̄-bián khì tiān-thâu-mñg-tiâm ka, tng teh ôh tiān-thâu-mñg ê chek-peh jī-chí ê tī tiâⁿ-nih pâi í-á khui-tiâm, thè chhù-lâi ê sió-tî sió-môe ka-thâu-chang, sün-sòa liän kang-hu. Hiàng-sî, hák-hâu iah-koh ū kui-têng thâu-mñg ê tîg-tō; cha-poⁿ gín-á tō lóng ài thi-chò saⁿ-hun-á thâu á-sî gō-hun-á thâu; cha-bóⁿ gín-á ê thâu-chang tiôh chhin-chhiuⁿ si-koe-phôe ê hêng.

Chhù-lâi bô jiát-chúi-lô, tōa-lâng kap gín-á lóng ê-hiáu chhò-chhâ khí-hóe, hiâⁿ sé-sin-khu ê chuí. Joâh-thiⁿ sî phák sio-chúi ê hó sî-chün. Tî jit-thâu chhiah-iâⁿ-iâⁿ ê tionsg-tàu-sî, tiâⁿ-nih ê ū kúi-â-ê kha-thâng tóe chuí phák-jit-thâu, ê-poⁿ sî tō ū sio-

chúi ê-tàng sé-sin-khu, sè-hàn gín-á tī kha-thâng lâi síngh-chúi.

Chhù âu-piah ū chit-tè pha-hng ê chhân, sî a-kong châi-seⁿ choh-sit--ê, chit-má sî chhù-lâi gín-á ê iû-lök-hñg. Hñg-lâi ū ché-ché ê iá-chháu iá-hoe, goán ê tī chia pân-kong-hóe-á: bán chháu kap hoe lâi kíng liän-á, bán chhì-pho chò sì-siù-á, kâ tâng-kóng-á phah-khang chò tōa-châu chhâ-chhâi. Löh-hôr ê sî m̄-bián kóaⁿ-kín bih-hôr, ê-tàng bán kin-chio hiôh-á chò hō-sòaⁿ kë-siôk síngh. Ôh bí-sút ê chek-peh jī-hiaⁿ sî goán ê gín-á-ông, i hâ-khò tîg-lâi, kâ chheh-phâiⁿ-á khñg-khñg-leh, tō chhôa goán chia--ê chhâu-ni-tai gín-á khì hñg-lâi liáp thô-ang-á kap thô-oân-á.

Goán kû-chhù ê tē-sì khah kē, löh-hôr ê sî chiok gâu im-chúi. Ē-kì-tit ū chit nî sio-sòa lâi kúi-â-ê hong-thai, chhù âu-piah ê chuí tháu-bê-lî, tiâⁿ-tiâⁿ

chek-chúi. Sui-bóng kû chhù ê tē-ki ū tióng-koân, m̄-koh chuí iû-goân tit-tít jip-lâi chhù-lâi, chhù-lâi ê tōa-lâng bô-êng teh kâ chuí piâⁿ-tiâu, khónau koh bô-nâi. Goán chia-ê gín-á tian-tó sî chiok kî-thâi hong-thai, in-üi m̄-bián khì thák-chheh koh ê-tàng síngh-chúi. Chek-chúi ê âu-piah-hñg ná-chhin-chhiuⁿ chit-ê tōa-ô, ū-kóá-á gín-á ê ùi chhâ-keng-á kéng chit-tè tōa-tè-chhâ chò chûn-á löh-khì kò, mā ū-kóá-á gín-á ê thêh kha-thâng löh-khì pê. Chúi thè liâu-âu, chhiu-thâu ê-té ū chiok-chê chuí-khut-á, gín-á thñg-chhiah-kha tî chuí-khut-á nih hñh tō-koai-á, siang-kha liâu-chuí liâu kah pîn “âng-tâu-peng” mā-sî m̄-goân khì-lâi.

Goán kû-chhù tî chhoan-nîh ê tionsg, sî-üi lóng hñh chhù-piⁿ ūi-leh, beh chhut-khì tōa-lôr ài khai chiok-chê sî-kan, in-üi tiôh kiâⁿ oan-oan-oat-oat ê sió-lôr, nñng kan-ta chit-ê lâng ê-tàng kòe ê éh-hâng-á chiah ê-sái chhut-khì.

Sô-pài góa thák iù-tî-hñg ê sî, thàu-chá khì hák-hâu chin kan-khó, in-üi jî-cháp hun-cheng ê lõ-thêng tûi hit-sî ê góa lái kóng chin-chiâⁿ sî siuⁿ-tîg, siông-siông kiâⁿ kàu beh khâu. Kôaⁿ-lâng ê sî sî koh khah thòng-khó, thiⁿ-khì siuⁿ-kôaⁿ--ah, thàu-chá gôa-kháu koh àm-bîn-bong, beh kiô góa àn sio-kún-kún ê mî-chioh-phôe ngiauh--khí-lâi chin-chiâⁿ khùn-lân, só-í siông-khò tiâⁿ-tiâⁿ hiám-hiám-á tî-tò. M̄-koh hiah ê khah tōa-hàn-ê tō lâu-sín-châi-châi, khùn kah chiok pá chiah khí-chhñg, m̄-kiaⁿ tî-tò.

Goân-lâi hñg-bóe soa-lûn-á ê âu-piah chhù sî hák-hâu, in peh-kòe-khì tō kàu--ah, ê-tàng séng chiok-chê sî-kan. Chai-iâⁿ chit ê phiat-pôr liâu-âu, in chiah ê tōa-hàn gín-á ê chhôa goán chiah ê sió-tî sió-môe peh khì chhù-piⁿ ê chhiuⁿ-á, koh liu kòe soa-lûn-á khì thák-chheh, löh-bóe--á chiuⁿ-oh chin-chiâⁿ khin-sang, lóng m̄-bián hoân-ló tî-tò-lah. ♦ (Âu-kî koh khan)

是彼得變做主角，伊soah變做配角leh？可見，安得烈一定是hit種甘願委屈家己、無看家己，專心做上重要ê代誌ê人，這種人真罕有。準講tî教會內，mâ是有人真gâu目空赤，怨妒別人ê地位、才能比家己好，認為家己才是上重要ê。M̄-koh，安得烈並無án-ne想，伊無要意siáng做頭人，伊kan-taⁿ想beh接近耶穌，伊是一個願意taⁿ責任koh無求名分ê人，mâ是一個值得信任ê人，伊可是基督教會ê龍骨，是世間bê-sái無ê鹽。♦(後期koh刊)

主的門徒

安得烈 (I)

—— chhôa 人行向耶穌 ê 人

作者 ◎ William Barclay
台譯 ◎ 陳惠雅

安得烈上特別ê所在是：伊tî至少三个無全ê國家內hôr人當做是守護聖徒，其中有露西亞(俄羅斯)、希臘kap蘇格蘭。Tî新約內底，並無真濟直接kap伊有關係ê資料，m̄-koh tî福音書ê故事中，soah正確無誤ê描述安得烈這個人ê特質。

安得烈是tî伯賽大當地大漢ê(約翰福音1章44節)，伊是掠魚人，有一工當伊tî船頂leh修理魚網ê時，耶穌呼召伊成做「tit-tiôh人ê掠魚人」(馬可福音1章16~18節；馬太福音4章18~20節)。

原底，安得烈是kiâⁿ sé-lé ê 約翰代先指出耶穌是上帝ê羊羔、指出耶穌beh來除去世間人ê罪ê hit時，mâ是安得烈kap約翰頭一擺tû-tiôh耶穌ê時(約翰福音1章35~39節)。Tî早期ê教會，in直接kâ安得烈稱呼做「Protokletos」，按照字面ê意思，就是tai-seng(代先)受召ê(First-called)。

彼得、雅各kap約翰三人形成一个細籠圍仔，in kap耶穌ê關係上倚近，接觸mâ上密切。安得烈從來tō m̄-bat tî這個籠仔內，雖然有時會sió-khóak-hak-tiôh邊，比喻講伊kap彼三个人做伙問耶穌有關將來ê代誌(馬可福音13章3節)。除了án-ne，便若講tiôh安得烈，lóng會特別指明伊是西門彼得ê兄弟，tî馬太kap路加ê十二使徒名單內底就是án-ne(馬太福音10章2節；路加福音6章14節)。另外，tî飼飽五千人ê故事內底，chhôa hit个gín-á去見耶穌ê，mâ是安得烈(約翰福音6章8節)。若照án-ne來推論，真有可能大部分ê人m̄-bat安得烈，顛倒khah熟似彼得，所以才定定會kâ伊hâm有名ê彼得提來做伙講。

Tî這種情況，無人ê-tàng像安得烈án-ne保持態度平和，無一屑仔憤慨。伊kám m̄-sî上早跟tòe耶穌ê hit兩個門徒中ê一个？但是伊並無進入hit个細籠圍仔內底，反倒轉，約翰有。當初時，kám m̄-sî安得烈chhôa彼得來見耶穌ê？Thài會

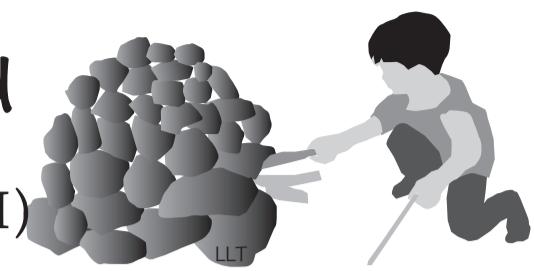
Thiⁿ-khì chiām-chiām bô hiah-nī joāh, piⁿ khah liāng-léng--ah, chhiu-thiⁿ lâi--ah.

Chhiu-thiⁿ thàu-chá thàu-àm ê un-chha chha chiān-chē, chhut-mñg it-feng ài ke chah chit niā saⁿ thang thâh, nā-bô àm-sî tñg-lâi ê kôaⁿ--tiôh. Chit ê kùi-chiat mā-sî sek-háp chhut-khi kiâⁿ-kiâⁿ--leh ê thiⁿ-khi. Chhiu-thiⁿ ê é-po' sî-siông khí hong, hong thàu koh liâng-léng, mñ-koh goán chiah ê gín-á-lâng mñ-kiaⁿ kôaⁿ, é-po' pàng-ôh tñg-lâi ê chio-chio-leh, khi âu-piah soa-lûn-á pàng hong-chhoe, ná lâu-phîⁿ ná sîg, sîg kah tóa-lâng lâi hoah tñg-khi chiâh-pñg chiah kam-goân.

Nâ-sî bô thák-chheh ê sî-chün, chek-peh tóa-hiaⁿ tō tiâⁿ-tiâⁿ chhôa chhù-lâi ê sió-tî sió-môe peh khi soa-lûn-á khòng-iô. Khòng-iô ê sî-châm, tâk-ke lóng ài tau-saⁿ-kâng, bô-lâng é-tàng tî piⁿ-á êng-sian-sian. Thák ko-tiong ê siâu-liân-ke tō chhôa thák gô-lák-nî-á ê gín-á chò-hóe khí iô. In tâi-seng ê tî thô-kha ó chit ê khut-á, koh kiò hiah--ê thák kok-hâu ê sió-tî sió-môe khi sî-kho-ûi-á kioh chng-á-kak lâi khí hóe-mñg, ó thô-kak tñg-lâi tiáp iô-téng. Iô khí-hó liâu-âu, goán tâk-ke ê koh chò-tin khi kioh ta-chháu kap ta-chhâ lâi hiâⁿ. Tî-leh

Âng-hiâ-chhù ê kà-kî (II)

◎ Sô Hui-Cheng

tán iô sio-âng ê sî, tî piⁿ-á ê lâng tō chún-pî beh tàn-löh iô-lâi ê chiâh-mih. Hit-chün ê lâng bô hù-jû, hán tit û bah thang chiâh, û koe-nñg thang chiâh chiú bê-bái. Só- í khòng-iô ê mih lóng sî khah chho-siok ê mih-kiâⁿ: han-chî chò chû-sit, koe-nñg chò bah-lüi. Goán ê kâ han-chî kap koe-nñg iông tâm ê chóa pau--khí-lâi, khng tî piⁿ-á tán. Iô-lâi ê thô âng--ah, tō é-tàng löh-iô: kâ sio iah-böe-liáu ê tóa-tè thôaⁿ thêh--chhut-lâi, kâ pau-hó ê mih-kiâⁿ tàn-jip-khi, kòng-phòa iô-téng, êng sio-thô kâ chiâh-mih tái--khí-lâi, hip nñg-saⁿ tiám-cheng. Tî-leh tán mih-kiâⁿ sék ê sî-kan, tóa-hàn gín-á tō é hoah tâk-ke chò-hóe sîg.

Pûih-kâu-thâu, am-kök-ke, chhâ-thâu-ang-á, tóa-hong-chhoe, láu-sit-kóng, chiah ê lóng sî goán sióng kah-ì sîg ê iû-hì. Sîg thiám--ah, thô-kha

chiú sî goán ê o-pang, thêh chhiu-ki tî soa-á-toe ôe soaⁿ ôe hái ôe ka-kî, á-sî tó-löh khòaⁿ thiⁿ-téng ê pêh hûn tòe hong pîⁿ-chò hoe, pîⁿ-chò káu, pîⁿ-chò góa siuⁿ ê it-chhè. Chhit-thô kàu-khùi--ah, han-chî kap koe-nñg mā sék--ah, tú-á-hó é-tàng iah-iô, hõ goán chiah ê iau-kúi gín-á chiâh chho-pá, pô-chhiong thé-lát, koh chài û khùi-lát kè-siok sîg.

Sè-hàn tòa tî âng-hiâ-chhù ê jit-chí chiâⁿ chhù-bî, tâk-kang ná-chhin-chhiuⁿ leh tō-kâ. Mñ-koh tâk-ke chiâm-chiâm tóa-hàn--ah, a-kong ê âng-hiâ-chhù kám-kak pîⁿ chiok éh, a-peh a-chek chit-ke chit-ke poaⁿ--chhut-khi, góan-tau mā tî góa beh seng jî-nî--á ê sî poaⁿ lî-khui kû-chhù, kiat-sok góa ê âng-hiâ-chhù ê kà-kî.♦(Choân-bûn kiat-sok)

主的門徒

安得烈 (II)

—— chhôa 人行向耶穌 ê 人

作者 ◎ William Barclay
台譯 ◎ 陳惠雅

有時間 thang 滿足 chia-ê beh 走 chhôe 真理 ê 人 ê 需求。

當咱思考這三項代誌 ê 時, tō 會看出安得烈不時 leh chhôe 機會 chhôa 人來認 bat 耶穌, ûi chia 咱 mā é-tàng 看出伊是啥款 ê 人。

1. 安得烈 ê-sái 講是無私 ê 人。伊無可能 kap 彼得做伙生活 soah 啥物 lóng 無做。伊知影彼得是天生 ê 領導者, 伊 mā 知影 hâm 彼得做伙 ê 人, kan-ta ê-sái tit-tiôh 次要 ê 地位。Chóng-sî, 安得烈無要意 chiah-ê, 伊 kan-ta 想 beh chhôe 機會帶領人來 bat 耶穌, 準講安得烈伊 ê 因為 án-ne 失去地位, 伊 mā 無要緊。

2. 安得烈是樂觀 ê 人。伊 ê 樂觀, hõ 伊 chhôa 一个 chah 五塊大麥餅 kah 兩尾魚仔 ê gín-á 來耶穌面前, 想 beh tau-saⁿ-kâng hõ 五千 ê 群眾有飯 thang 食。伊有向望, 伊相信耶穌一定 é-tàng hõ 逐項物 lóng 有大大 ê 路用, 無啥物是伊看做無路用 ê。

3. 安得烈是腹腸真闊 ê 人。猶太人無法度想像有其他 ê 民族 ê-sái hõ 上帝使用, 有一寡鐵齒 ê 猶太人認為外邦人 lóng 是受咒譏 ê。安得烈是代先, mā 可能是頭一个看見福音有普世性 ê 人, 伊知影耶穌 ê 信息 kap 邀請是 beh 賦 hõ 全人類 ê。

《基督 kap 福音 ê 詞典》(The Dictionary of Christ and the Gospels) 內面, 有一篇論文是橋志・米利根 (George Milligan) 寫 ê, 伊 ê 文章真趣味, kóng, 安得烈 mñ-nâ 是一個本國 ê 傳道師, siâng-sî mā-sî 頭一个外國 ê 宣教師。佇伊 chhôa 彼得 kap hit 个 gín-á 來認 bat 耶穌 ê 時, 伊是本國 ê 傳道師; 佇伊 chhôa 希臘人來見耶穌 ê 時, 伊是外國 ê 宣教師。對安得烈來 kóng, 這是上實在 ê 啊咯。♦

A-má ê kóe-chàng

◎ Lôa Phek-chhong

Góa chò gín-á ê sî

Ú chit pái, kûn-óá gô-jit-chiat

Góa ê a-má pau kúi-â kôaⁿ goán ài chiâh ê kóe-chàng
He sî iông lâng-sîg chhoe ê kóe-chòng

A-má kóng

Góa chit-má beh tiám chit ki hiuⁿ

Tán hit ki hiuⁿ kòe--khi ê sî

Kóe-chàng tóh sék ah

A-má kâ góan nñg hiaⁿ-tî-á kóng

Chit-má lín tî-chia hó-hó-á kò-hóe

Goán ūi-tiôh é-tàng kín-kín chiâh tiôh hó-mih-á
Chiú tî chàu-khang piâⁿ-sî hiâⁿ-hóe

Siuⁿ tiôh hó-chiâh ê kóe-chàng

Goán nñg hiaⁿ-tî-á kiông beh lâu-chhùi-nôa

Goán tit-tit long chhâ, tit-tit hiâⁿ

Kóaⁿ kín-hóe, kóaⁿ kín-hóe

Hit ki hiuⁿ kòe--khi

A-má hian-khui lâng-sîg-kòa

Khòaⁿ tiôh kui tiâⁿ pau tî chàng-hâh-á lâi-bîn ê kóe

Lóng lâu-liâu-liáu, lóng tîm-tî tiâⁿ-té

Chit-sî

A-má ê bâk-sái

Chháp-chháp-tih

Goán ê bâk-chiu mā

Chhop-Chhop-nih ♦

Góa ê sió-tī

(I)

◎Alana Hana

Goa kah góa ê sió-tī jin-chin sng-khí-lái chiah chha cháp-it kò goéh nā-niā, tī góa ê kí-tí tioing bō ū kah i chò-hóe chhit-thô ê in-siōng. I lóng teh chò siá-mih? Kah siáng chhit-thô? Góa lóng m̄ chai-iá. Kí-sit, goán tau ê hia-tí chí-moái bō siá-mih chhit-thô-tiōh. Goán pâ nā khì ta chng-á, gín-á mā ài khì tau poa. Tōa-hia, a-chí kok-siō pit-giáp tō chhut-khì chiáh thâu-lō, chhun jí-hia, góa kah sió-tī, góa ê hau-lút bō hó, lóng sī jí-hia

kah sió-tí teh poa. Hit chün góa thák sió-hák it nî, sió-tí iáu-bé jip-oh. Poa chng-á ê jit-chí bō-jōa-kú, goán pâ to thàn-tiōh chí bé thó-té, goán òa khì hñg-nih khau chháu, goán chò-hóe tui chhù kiá khì chhán-hñg-nih, tiám-tiám-á khì, tiám-tiám-á khau-chháu, tiám-tiám-á tñg-lái, bō siá-mih òe-sái. Góa chin ùi khau chháu, liám-mi thâu-khak thiá, liám-mi pak-tó thiá, soa-sap chin ché, lóng sī jí-hia kah sió-tí lián góa ê hñn-giáh chò-liáu-liáu, án-ne chiah é-tàng khah-chá tñg-khì. Tñg-khì ê lõ-nih ū tang-sí-á ê tú-tiōh pin-nñg chhiú ê hióh-á lak-lóh-lái, sió-tí kholoh pin-nñg chhiú-hiòh-á, kió góa ché-leh, i kā góa thoa teh kiá, thoa sio kín, góa ê péng-tó, ah-sí chhiú-hiòh-á tñg-khì, góa tō lè thô-soa, che sī góa kah sió-tí chhit-thô ê i-it in-siōng, "khó-tiong-chò-lók".

Góa thák sa-ní, sió-tí ní-bóe gín-á, thák it-ní, goán poa sin-chhù, to-sí tí ka-kí ê thó-té khí ê chhù, tí chhán-tiong-ng, ko' goán chit hō, bō ū kí-tha ê gín-á thang sio-chhóe, jí-hia bō-jōa-kú mā bō tòa tí chhù-nih ah. Chhù-lái kan-ta góa kah sió-tí, m-koh, goán nñg-lâng mā bē sñg chò-hóe, iah-sí òe-sian, sñi-lâng chò sñi-lâng ê khang-khòe.

Ú chit-táu, áu-piah ê soa-mñg phái-khì, phòa chit khang, goán pâ kā goán nñg-lâng hoát-kúi tí lâu-thui-thâu, nā bō sêng-jín siá-lâng lóng phái-é, bē-tàng peh khí-lái, goán lóng kóng goán bō phah-phái. Goán pâ kóng: "Lín nñg-lâng í-góa, bō ū pát-lâng, lán chhù tí chia bô-chhù-pí bō gín-á, ték-khak sī lín nñg-lâng kí-tiong chit-é." Béng-béng to m-sí goán lóng-phái, án-ne siú óng-khut, góa sim-lái hui-siōng put-hók, kam-goân kúi. M-koh, sī-kan chit-tiám chit-tih teh lâu, góa ê báksái mā tòe leh chhap-chhap-tih, in-üi kha-bâ io-sng kut-thiá, tióng-tiám sī siú óng-khut siong-sim lâi khâu. Bô-gí-gō, chit-sí sió-tí, éng kha-thâu-u ná pê ná óa kí goán pâ khùn ê bñ-chhñg-thâu kúi, kóng sī i lóng phái-é. Góa thia chit ê sim chiok kan-khó-é, sió-tí üi tiōh góa ê tàng kín thoat-lí khó-thàng, lâi ta chit ê oan-óng-chhóe. Góa phah-sí to bē siong-sìn sī sió-tí lóng-phái-é. Chit ê chéng éng-oán teh tí góa ê sim-koá-thâu. Che sū liáu-áu, goán mā bō ték-piat ū òe-kóng, i ü i ê chhit-thô-phóa, góa ū góa ê tông-óh, góa kok-tiong pit-giáp, lí-khui kó-hiong, thák-chheh, chiáh thâu-ló, lóng sī án-ne. ♦(Áu kí koh khan)

新約內面 kan-na 頂頭所講 ê hit 幾項代誌講 tiōh 安得烈，但是 koh 有 bē chió 關係伊 ê 傳說記載 tī 其他所在，親像進前講 tiōh ê hit 三個國家。

1. 傳統認為安得烈 bat 去過一寡所在宣教，譬如加帕多加、阿比西尼亞、加拉太 kap 拜占庭。安得烈 hám 斯基提亞 (Scythia) 這所在上有牽連 (Eusebius, *Ecclesiastical History* 3.1.1.)。斯基提亞這字 tī hit ê 古早世界是「上野蠻」 ê 意思。學者邊高 (Bingle) bat 形容 hia ê 人「比野蠻人 koh khah 野蠻」；約瑟夫講，「in kap 野獸差不多」 (Josephus, *Against Apion* 2.37)。阿步德 (T. A. Abbott) 講，古早 Scythia 這字 ê 用法 kap 現今慣勢 ê Goth 全款，是指殘暴、粗魯、野蠻 ê 人。傳統講，安得烈 bat 引 chhōa 野蠻人歸向耶穌。

斯基提亞 tī 當時是一個國家，óá 烏海 ê 北片，國境約略包含多瑙河 kah 坦奈河 (Tanais)，今有部分屬佢露西亞，莫怪安得烈會 hō 露西亞人當做 is in ê 守護聖徒。

2. 傳統上認為，安得烈是 tī 希臘 ê 亞該亞 ê 帕特拉斯 (Patras) 城殉道，故事是 án-ne：以非大米亞 (Iphidamia) kā 安得烈講，總督伊傑斯 (Aegeas) ê 夫人馬克西米拉 (Maximilla) teh beh 死 á，伊傑斯 kha tī 邊仔，伊手擰劍，準備伊 ê 夫人死了後，伊 mā beh 自盡。想 bē 到，安得烈竟然醫好伊 ê 夫人。雖然伊傑斯猶原敵視基督信仰，m-koh 夫人 soah 成做基督徒。伊傑斯有一个小弟，叫史特拉托克斯 (Stratocles)，伊上 kah-i ê 僕人阿克曼 (Alcman) tài-tiōh 危險 koh 苦痛 ê 病症，mā 是 hō 安得烈醫好。史特拉托克斯因為 án-ne mā 信主，成做基督徒。伊傑斯看 tiōh 伊 ê 夫人 kap 小弟性命改變，soah 轉受氣，派人 kā

主的門徒

安得烈 (III) — chhōa 人行向耶穌 ê 人

作者 ◎William Barclay

台譯 ◎陳惠雅

安得烈掠起來。安得烈被判死刑，伊傑斯為 tiōh beh 加添安得烈 ê 痛苦，刁工無 beh kā 釘，kan-na kā 伊縛 tī 十字架頂，hō 伊曝日頭，喙焦來死。

面對這條十字架 ê 路，安得烈只有祈禱，講：「尊貴 ê 十字架！你 bat hō 我 ê 主 ê 身體所用，而且將伊 ê 肢體當做寶石來 chng-thâ, 我 ê 心 tiō-thiàu koh 歡喜來到你面前，請 thé-khui 你 ê 手，接納我！十字架！你 bat 因為咱 ê 主 ê 肢體成做美麗，我深深愛你，我渴望你真久，想 beh 見 tiōh 你，今你 hō 我 chhōe-tiōh ! 你是為我靈魂所渴望 ê 做預備，請你接納我、kā 我 á 入你 ê 懷抱，üi 人群中間 kā 我 giáh 起來，直到我 ê 主人面前，伊會 üi 你頂 koán 來拯救我，將我接走。」

因為 án-ne，有人講：安得烈 hō 七个刑官輪流鞭打，縛 tī 十字架頂到死。有 ê koh 加添故事 ê 內容講，安得烈要求人 kā 伊釘 tī 「X」型 ê 十架頂，因為伊感覺家已不配死 tī kap 主全款 ê 十字架頂，逐家 tō kā 這叫做「安得烈 ê 十字架」。故事中 ê 細節咱 ê-sái 去 giáu-gí, m-koh 咱 ê-tàng 肯定安得烈是 tiōh 伊 ê 主來殉道。因為伊 tī 亞該亞 ê 帕提

拉斯殉道，所以伊成做希臘 ê 守護聖徒。

3. 第三個 hám 安得烈有關 ê 國家是蘇格蘭，這是 koh khah 後來 ê 傳說，m-koh 蘇格蘭人 lóng 對這個傳說感覺趣味。故事是講，主後 337 年，康士坦丁將安得烈 ê 棺木運到拜占庭或者講是康士坦丁堡。第 4 世紀 ê 時，有一個修士名號做李格魯士 (Regulus)，伊因為天使 ê 指示，就將安得烈 ê 骨骸、正手 ê 三肢指頭仔、手骨、一齒喙齒 kah 跛頭跌 ê 骨頭 chah leh，往西片行，終其尾來到蘇格蘭 ê 東海岸，也就是今仔日聖安德魯斯小鎮，然後 tō 踏 hia 停留。伊 mā 因為 án-ne 成做聖安德魯斯 ê 第一任主教。到今，李格魯士禮拜堂 ê 古蹟 mā koh tī hia。

傳說講，漢古士 (Hungus) 佢皮克特 (Picts) 做王 ê 時，伊 hám 英王亞瑟史坦 (Athelstan，主後 924 ~ 940 年) 當 teh 相戰。戰爭期間，安得烈 tī 漢古士王 ê 夢中顯現，kā 伊保證講伊一定會贏。這個古早 ê 傳說 án-ne 描述：「接繼，有十字架 ê 光出現 tī 皮克特 ê 軍隊頂面，tō 親像使徒受刑時 hit 種十字架。Tí 皮克特人猶未完全勝利進前，十字架 ê 光 lóng tī 空中無消失去。」

皮克特人 tī 這場戰爭喝 ê 標語是：「阮 ê 守護者 聖安得烈 teh 引 chhōa 阮！」 In 拍敗英國人，「in hō 空中閃爍 koh 可怕 ê 十字架光驚破膽」，自 án-ne，「用藍色做底 ê 白色聖安得烈十字架」，tō 成做蘇格蘭 ê 標誌。

安得烈 ê 故事真吸引人，tī 生活面，伊是一個 gâu 憤慨 koh gâu 激動 ê 人，m-koh 伊 soah 甘願委屈家已，khiā tī 次要 ê 地位，盡力服侍耶穌基督，為伊犧牲。安得烈一生為基督 ê 福音勞苦拍拚，伊活出伊 ê 使命，siáng 時 mā 為 che 殉道。♦(全文結束)

◎阿表

M知是受著chham咱做伙去踅田園 ê 影響，抑是koh揀食，規氣做仙好矣。所致，這pái做伙去買菜lóng m̄-bián我請教iā-sī iōng耐性參詳。阮翁家己去kōaⁿ兩包非洲來 ê 荷蘭豆講這擺 ê beh食che。我kā手tah tī伊 ê 級頭。一个khiā-tī阮身軀邊有一睏仔 ê 先生，看著我這個動作掠做阮翁身體無爽快。Ná徙位目瞇mā ná貓貓仔相，bōe-su teh提醒我，這個太太妳ná iáu-bōe敲電話叫112(Euronotruf/歐洲緊急救助電話)。

阮翁無表情回答：「ich bin ganz normal und nicht krank. (我猶原正常，神經無拍結)。」聽著阮翁按呢回答，伊phöh一聲笑出來。我知影，這個本成掠做我是「12月食菜頭，6月chiah轉嗽」 ê 先生，伊 ê 空襲警報隨解除，koh學著一件文化無相同 ê 趣味。Kā人摸級頭，無表示對方真正發燒，是有掠外一層意思。

暗頓準備好，我iáu-bōe搬這齣戲：請教先生咱kám-ū啥物代誌beh建議？阮翁家己先搬：「豆仔色緻put-tàn青冷冷koh芳koh脆，咱會使捷捷買轉來食。」「我用豬油去炒，繼落來用滾水去hip(翕)。」伊目瞇大大蕊kā我chīn。

我知影伊teh想啥貨。天地萬物有伊家己 ê 特殊。無特殊，kan-na tī咱人 ê 標準。講煞，我刁意故問：「抑是你beh食Butterschmalz，伊蓋健康。」「Boaih！」阮翁隨接喺。自我熟似阮翁，in阿母就一直teh jiok健康。專家講定著愛食che健康，逐日食。Che萬千m̄-thang食，無健康，規个厝絕對看 bōe著一个hō 專家講無好 ê 食物。這個四常mā thòaⁿ到阮翁 ê 四常。不而過，阮翁bōe phiaⁿ 我khòng-tī德國 ê 物件，阮大家會。M-koh，伊知影愛等新婦tīg 去台灣chiah會使phiaⁿ。

這個問題自阮交往到結婚，我bat反應過。不而過，阮翁lóng應講伊愛上班，伊無法得管著in阿母蹠厝 ê 擦掃。咱清楚知影，咱chham人後生牽手猶原beh做過冬鳥。咱 ê 目瞇著愛保持沙微chiah bōe 叢面相看。只是，咱欲蹠chia釘根，的確愛學in老爸 ê 態度，喙愛無聲、耳空愛重聽、目瞇愛chhuh-chhuh chiah好過翁某生活。照實講，直接kā門扇枋拆掉較緊。有一回，阮大家kap大官來阮兜。阮大家感覺我厝擦無伊hiah-nī-á清氣siūⁿ。伊chiú-ág pit起來開始為hāu-sīⁿ清thūn-ai。我這個外國新婦感覺刺目，to放in一家伙仔蹠厝，我家己出門去咻ka-pi，以免做bōe到阿母交代 ê 「咱做人愛人情留一線，日後chiah會好相看」。

只是，甘蔗無雙頭甜。M 知是阮翁bōe記得某已經搬來德國tōa，抑是阮大家感覺in hāu-sīⁿ愈

來愈歹命。愛綴外國新婦食寡紅龜生蟲，龜怪 ê 物件。我轉來厝了後，發見冰箱kap菜櫥加足濟我bōe食 ê 物件。親像Butterschmalz，一款kā bá-tah ê 水、卵清、糖抽掉 ê 油（阮大家講愛食che油，健康）。Mā有我賣惜 ê 物件phàng-kīⁿ我ùi台灣kōaⁿ來 ê 雲林豆油hām麻油全無liáu-liáu。請教阮翁物件收去tá-lōh khòng，阮翁sūi講伊m̄ 知影。阮大家講伊鼻著he 叢味，驚阮食歹腹肚，倒phun去桶矣。Beh講白賊也著愛kā 蟲母chhàng好，抑無會hō 人無拍一聲招呼，tō有一支手chhng-kòe。直接kā 蟒母tēⁿ死，順繼拍人。伊chiah想著in某已經先綁青竹掛豬肉（指避邪），家己出外去咻ka-pi。這時，伊人tī厝為著羊仔見青好，無想beh看in阿母搬死人債戲。

伊著「外甥仔點燈火」，一切「照舊」來處理m̄ 知已經討論過幾百擺 ê 問題。這款態度hō 城隍爺

mā看bōe落去，直接出巡。這款大代誌，伊若無緊處理，到時伊嫌「12月肉湯」標味mā-sī「穩當」愛琳。起因，chhiáⁿ 觀世音菩薩來姑情koh掖鉛粉（代表好姻緣），mā是無效。著親像伊家己 ê 小妹siāng-khoán。有親人名，無親人行，隨人討米隨人落鼎。寫著這件代誌，chhēng開始我感覺阮翁in小妹ná-ē-sái chiah無情。

尾來家己tī g-tiōh 這款iōng 愛來要求他人成做家己意愛 ê 序大。我mā甘願chham in 成做生份人，各人行各人 ê 路較清靜。畢竟，我是chham in 後生牽手，m̄ 是chham in 牽手過生活。這句話mā解救阮 ê 緣分。起因，in 小妹是kā 三斑（鬥魚）ùi 魚池hō 出來了後，chiah 有今仔日 ê 清靜。會使hām 一個人好好過日子，m̄ 免繼續「有厝掠無漏」（離緣兩回）。

寫著食啥物食物chiah是健康，想起德國電視台bat 做過一支影片。一个tùi 未來世界來 ê 人，tùi 一對準備beh食早頓 ê 翁某講：「停！Che 萬千m̄-thang 食（肉、bá-tah、麴、牛奶等等），愛食che食he 健康。」這個ùi 未來世界來 ê 好心人關心這家伙到最後，男主人講：「我無喙斗矣」。女主人mā 聽甲已經m̄ 知影愛攢啥物來食。越頭問這位ùi 未來來到chia 提供in 健康信息 ê 好心人：「Kám-beh 嘻ka-pi？」好心人回答：「請圓牛奶漿kap 五粒白糖。」❖

goân-kang, I pàng bē lī lāu-bú, lō-bóe hòng-khì ko-sin an-ún ê thâu-lō.

Ū chit-châm-á, tōa-hiaⁿ keng-chè chiâⁿ bō hó, sì-kè poaⁿ-chhù, bō-lūn in poaⁿ-sóa khì tō-ūi, sió-tī lóng ê khì chhōe-in, tiaⁿ-tiaⁿ àm-chiⁿ thè tōa-hiaⁿ hêng-siàu, liáu-hāu, kā tōa-hiaⁿ nīng ê gín-á chiap-lái kap I chò-hóe tòa, kiòng-èng in thák-chhēh, tit-kàu in ka-kī è-tàng tòk-lip ûi-chí.

Ji-hiaⁿ kang-tiûⁿ khiàm sai-hū, kiò sió-tī kap I chò-hóe chò, sió-tī kha-chhiú mé-liáh, kang-hu hó, chit-ê lâng tú saⁿ-lâng êng, hiaⁿ-tī nīng-lâng phòe-háp chiâⁿ sù-sī, piàn-chiâⁿ jī-hiaⁿ ê tōa-chhiú-kut. M-ku, hit-ê bō-iān ê jī-só hit tang-sī put-sī tūi sió-tī kha-chhiú tang kha-chhiú, sió-tī ê úi-khut lóng thun pak-lái. I lóng m̄-bat úi ka-kī siū gō-hóe siū úi-khut lâi piān-kái, chí-iàu tâk-ke ê-tàng oân-boán liâh-chò siōng iàu-kín ê tâi-chì. Sít-châi kóng goán chit ê ka-chòk sī goán chit ê bō-ōe bō-sái ê sió-tī tiām-tiām-á teh siú-hō, kā hiaⁿ-tī chí-moāi kho-kho' óa chò chit-hóe. ❖ (choân-bûn kiat-sok)

Góa ê sió-tī (II)

◎Alana Hana